

9. NEMZETKÖZI IFJÚSÁGI MUNKA

Az alábbi fejezetben kitérünk a nemzetközi ifjúsági munka kereteit adó intézményekre, szervezetekre, bemutatjuk azok működését, felépítését. Részletesen szólunk az Európa Unióról és az Európa Tanácsról. Kitérünk a szervezetek által megalkotott jelentősebb dokumentumokra, illetve az azok által működtetett intézményekre, támogatási programokra. Fejezetünk végén részletesen szólunk a nemzetközi ifjúsági munka módszertani keretét adó „interkulturális” tanulásról.

A nemzetközi ifjúsági munka keretei, lehetőségei napjainkra rendkívüli módon kiszélesedtek. A nemzetközi kormányzati és integrációs szervezetek (Egyesült Nemzetek Szövetsége, Európa Tanács, Európai Unió), illetve civil szervezetek (pl.: Európai Ifjúsági Fórum), hálózatok munkájában való aktív részvétel gyakorlatilag általánossá vált a magyarországi szakemberek, önkéntesek számára. Jelen fejezetben azonban jellemzően az Európa határain belül működő szervezetekre koncentrálunk, nem tárgyaljuk részletesen sem az ENSZ gyermek- és ifjúságpolitikai aktivitását, sem az Ázsiába, Dél-Amerikába, illetve Afrikába irányuló, jellemzően segítő jellegű, szociális, egészségügyi, közösségi önkéntes szervezetek munkáját. Témaszűkítésünk oka, hogy a hazai civil szervezetek együttműködési hálózatai alapvetően Európa határain belülre koncentrálódnak, a gyakorló ifjúságsegítő szakemberek is – nagy valószínűséggel – először ilyen jellegű programokban vesznek részt.

Az európai együttműködés – integráció

Európai Szén-
és Acél Közös-
ség → Európai
Gazdasági
Közösség →
Európa Tanács
→ Európai
Unió

Az európai integrációval, azaz Európa országainak egyre szorosabbá váló társadalmi és gazdasági együttműködésével kapcsolatos gondolatoknak, szándékoknak az I. és a II. világháború okozta pusztítás adott megkérdőjelezhetetlen indokot. A tartós béke megteremtésének vágyával létrejövő európai integráció a második világháború után vált valósággá. Az integráció első lépése az Európa Tanács megalakítása volt,

melyet az Európai Szén- és Acélközösség, majd az Európai Gazdasági Közösség létrehozása kövezett. Az integrációs folyamat – a szervezetek megalakítása szempontjából – az Európai Unió létrehozásával ért véget: az egységes, határok nélküli társadalmi és gazdasági közösség együttműködésének fejlesztése jellemzően az Európai Unión belül folytatódott, illetve folytatódik tovább. A fentiek és az alábbi fejezetben írtak kapcsán fontos már most leszögezni: Európa országai napjainkban is számos szervezet keretében működnek együtt: a témánk szempontjából legfontosabbak az Európa Tanács és az Európai Unió. Az Európa Tanács – annak ellenére, hogy az Európai Unió gyakorlatilag a Tanácsból alakult meg, azaz a létrejövetelekor az összes alapító ország tagja volt az Európa Tanácsnak – nem szűnt meg, tevékenysége jelenleg is nagy hatással van mind Magyarországra, mind az egységesülő Európára.

Az Európa Tanács

Az Európa Tanács a kontinens legidősebb nemzetközi politikai szervezete. Megalakításának célja alapvetően az volt, hogy az európai országok együttműködésének eredményeként megvalósuljon az emberi jogok, a pluralista demokrácia és a jogállamiság védelme. *A szervezetet 1949. május 5-én a Londoni Szerződéssel alapították, melyet akkor tíz ország írt alá: Belgium, Dánia, Franciaország, Írország, Olaszország, Luxemburg, Hollandia, Norvégia, Svédország és az Egyesült Királyság.*

Az Európa Tanács napjainkban is alapvetően a kulturális együttműködés fejlesztéséért, az emberi jogok védelméért, a demokrácia megerősítéséért dolgozik. Az Európa Tanács nem rendelkezik olyan jogosítványokkal, mint – a későbbiekben bemutatandó – Európai Unió: nem hozhat a tagállamokra nézvést kötelező érvényű rendelkezéseket. *Az Európa Tanács alapvetően ajánlásokat fogalmaz meg, tevékenységében – az Európai Unióhoz hasonlóan, de talán az EU-nál jelentősebb mértékben – az együttműködés az alapvető módszer, illetve érték. Fontos megjegyezni, hogy az Európa Tanács független az Európai Unió szerveitől, azonban egyetlen ország sem csatlakozott anélkül az Unióhoz, hogy előtte ne lett volna tagja az Európa Tanácsnak.*

ET: korlátozott
jogosítványok

Az Európa Tanács jelenleg 46 tagországot foglal magába, székhelye Strasbourgban található. Magyarország 1990. november 6-án lett az Európa Tanács tagja. Az ET – talán – legismertebb szervezete az Európai Emberi Jogi Bíróság, amely egyfajta „fellebbviteli” szervként működik Európában: azokban az esetekben fordulhatunk jogorvoslati kérelemmel a Bírósághoz, ha úgy érezzük, hogy hazánk nemzeti bíróságai valamely döntésükkel megsértették az alapvető emberi jogainkat, illetve ha a nemzetközi jogi normákkal ellentétes döntést hoztak. Fontos azonban megjegyezni: az Európai Emberi Jogi Bírósághoz csak akkor fordulhatunk, ha minden, az országunkban létező jogorvoslati lehetőséget kihasználtunk.

Az Európa Tanács ifjúságpolitikai tevékenysége

Az Európa Tanács célja olyan összehangolt európai ifjúságpolitika kialakítása, mely ösztönzi a fiatalok tevékeny részvételét, a felelősségteljes állampolgári viselkedést, valamint a meglévőnél jobb oktatási és foglalkoztatási lehetőségeket. Az Európa Tanács Ifjúsági Együtműködés Irányító Bizottsága (CDEJ – European Steering Committee for Youth) munkájában az Európai Kulturális Egyezményt aláíró tagállamok ifjúsági ügyekért felelős minisztériumainak vagy testületeinek képviselői vesznek részt. Az Irányító Bizottság főként olyan ügyekkel foglalkozik, melyek az ifjúság aktív részvételét és az állampolgárság kérdését, az intézményen kívüli oktatást és az ifjúsági önkéntes szolgálatok munkáját célozza meg. Az európai ifjúsági munka keretein belül az Európa Tanács:

Európai Ifjúsági Központok: Brüsszel, Budapest

1. Európai Ifjúsági Központokat tart fenn (Brüsszel, Budapest), melyek a nemzetközi ifjúsági munka képzési, információs és módszertani központjaiként működnek.
2. Az Európai Ifjúsági Alapítványon keresztül támogatja az ifjúsági szervezetek nemzetközi tevékenységének finanszírozását.
3. Együtműködve az Európai Ifjúsági Kártya Egyesülettel (EYCA) működteti a 26 év alatti fiatalok mobilitását elősegítő kedvezményrendszert.
4. Európai ifjúságkutatói hálózatot működtet, multinacionális kutatási projekteket kezdeményez.

5. Európai ifjúsági aktivisták számára képzési módszertant dolgoz ki, és képzéseket bonyolít le.

Az Európa Tanács (ET) 1997 óta végzi a tagországok nemzeti ifjúságpolitikájának áttekintését. Az ifjúságpolitika kialakításának meghatározó indikátorait az ET a következőkben fogalmazza meg:

ifjúságpoli-
tikai indiká-
torok

1. Tanulás – élethosszig tartó, formális, nem formális, oktatás, képzés, a nem formálisan megkövetelt készségek és kompetenciák felismerése;
2. hozzáférés az új technológiákhoz;
3. speciális szakmai tanácsadás és támogatás, karrier-tanácsadás;
4. információ;
5. egészségügyi szolgáltatások és szociális védelem;
6. lakáshelyzet;
7. foglalkoztatás;
8. mobilitás;
9. igazságszolgáltatás és fiatalok jogai;
10. a döntéshozatalban történő részvétel és az aktív állampolgárság lehetőségének megteremtése;
11. kulturális, társadalmi tevékenységek;
12. sport, szabadidős tevékenységek;
13. ifjúságcserek, nemzetközi tapasztalatok;
14. környezetvédelem.

Az ifjúságpolitika központi értékei, alapelvei az ET szerint az alábbiak:

1. Multikulturalizmus;
2. emberi jogok;
3. esélyegyenlőség;
4. a népesség heterogenitása;
5. lehetőségek teremtése és befogadás.

Az Európa Tanács 14–25 (30) év közötti állampolgárokat ért fiatalok alatt, ugyanakkor tolerálja a tagállamok eltérő életkori határait is.

Az Európa Tanács szervezetei közül – az ifjúságpolitika szempontjából – az *Európa Tanács Ifjúsági Együttműködés Irá-*

nyító Bizottsága és a Helyi és Regionális Közhatalóságok Kongresszusa a legfontosabb.

Európa Tanács Ifjúsági Együttműködés Irányító Bizottsága (CDEJ)

ET CDEJ

Az Európa Tanács Ifjúsági Együttműködés Irányító Bizottsága (a szervezet francia elnevezéséből alkotott rövidítés alapján: CDEJ) munkájában az – Európa Tanács egyik legfontosabb dokumentumát – az Európai Kulturális Egyezményt aláíró tagállamok ifjúsági ügyekért felelős minisztériumainak vagy testületeinek képviselői vesznek részt. A CDEJ működésnek célja, hogy keretet biztosítson az Európa Tanács ifjúságpolitikai céljainak eléréséhez: *„olyan összehangolt európai ifjúságpolitika kialakítása, mely ösztönzi a fiatalok tevékeny részvételét, a felelősségteljes állampolgári attitűdjét, valamint a meglévőnél jobb oktatási és foglalkoztatási lehetőségeket.”*

Az Európa Tanács a fenti célok elérése érdekében:

- Európai Ifjúsági Központokat tart fenn (Strasbourg, Budapest), melyek a nemzetközi ifjúsági munka képzési, információs és módszertani központjaiként működnek;
- az Európai Ifjúsági Alapon keresztül támogatja az ifjúsági szervezetek nemzetközi tevékenységének finanszírozását;
- együttműködve az Európai Ifjúsági Kártya Egyesülettel (EYCA) működteti a 26 év alatti fiatalok mobilitását elősegítő kedvezményrendszert;
- európai ifjúságkutatói hálózatot működtet, nemzetközi kutatási projekteket kezdeményez.
- európai ifjúsági – nemzeti vagy nemzetközi – szervezetekben tevékenykedő fiatalok, szakemberek számára képzési módszertant dolgoz ki, és képzéseket bonyolít le.

Az Európa Tanács által működtetett Európa Ifjúsági Központok számos képzési programnak adnak helyet. A programok keretében a nemzetközi együttműködés, a szervezetmenedzsment, a hátrányos helyzetű fiatalokkal való munka, a demokrácia fejlesztésének lehetséges módszereinek témájában „képezgethetjük” magunkat. A programokon való részvétel – általában – mindazon ifjúsági szakembernek

*lehetséges, aki nemzetközi szinten is dolgozó, illetve dolgozni kívánó szervezetekben tevékenykedik.*⁵¹

Helyi és Regionális Közhatóságok Kongresszusa (CLARE)

A Helyi és Regionális Közhatóságok Kongresszusát (a szervezet – úgyszintén – francia elnevezésének rövidítése alapján: CLARE) 1994-ben konzultatív testületként alapították. A szervezet működésének célja az európai régiók és települések, önkormányzatok képvisellete, illetve a munkájukat segítő ajánlások, állásfoglalások megfogalmazása.

A Kongresszus által megalkotott egyik legfontosabb dokumentum az Önkormányzatokról szóló Európai Charta, amely rögzíti mindazon alapelveket, melyeket egy demokratikusan működő országnak figyelembe kell vennie önkormányzati rendszerének kialakításakor, illetve működésekor. A CLARE 1992-ben – az Európai Uniót jelentősen „megelőzve” – fogadta el a fiatalok települési és regionális életben való részvételéről szóló chartát. A Charta első fejezetében az alkotók öt olyan szakterületet sorolnak fel, melyek helyi és/vagy regionális szintű szabályozása kapcsán, illetve az azzal kapcsolatos helyi/regionális koncepciók megalkotása során ajánlatos kikérni a fiatalok és közösségeik, illetve szervezetik véleményét:

- A szabadidő eltöltése;
- a helyi kulturális politika;
- a vidéki régiók fejlesztése;
- a környezetvédelem;
- a lakásépítéssel összefüggő tevékenység.

A közös szabályozás és koncepció-kidolgozás szakterületei mellett öt olyan eszközt említenek, melyek elősegíthetik a fiatalok aktív részvételét:

- A megelőző jellegű szociális és egészségügyi politika;
- a különböző társadalmi csoportok számára biztosított „egyenlő esélyek”;
- az ifjúsági részvételt elősegítő oktatási és képzési rendszer;

CLARE

- információs központok és adatbankok;
- a fiatalok nemzetközi mobilitásának támogatása.

Az eszközök közül feltételen kiemelendő a Charta 7.) pontja: „A helyi és regionális önkormányzatok – abban az esetben, ha erre a helyi vagy országos jogi-szabályozás lehetőséget ad – támogatják, hogy a fiatalok 16 éves koruktól kezdve gyakorolhassák szavazati jogukat és azt, hogy egyesületekben teljes jogú és felelősségkörű vezető szerepet tölthessenek be”. A Charta az első olyan európai dokumentum, amely megfogalmazza – az *Önkormányzati, települési ifjúsági munka* című fejezetünkben részletesen tárgyalt – ifjúsági referensek, illetve települési gyermek és ifjúsági érdekegyeztető rendszerek fontosságát.

Az Európai Unió

a kezdeti lépések

Az Európa Tanács megalakítását követően 1950. május 9-én Robert Schuman francia külügyminiszter javasolta Franciaország és Németország szén- és acéltermelésének egyesítését más európai országok felé is nyitott szervezet keretein belül. Javaslatának célja alapvetően az volt, hogy közös(ségi) ellenőrzés alá vonja Németország szén- és acéltermelését, megakadályozva ezzel egy újabb háború kirobbantásához szükséges fegyverzet előteremtésének lehetőségét. A kezdeményezéshez először Belgium, Franciaország, Hollandia, Luxemburg, Németország és Olaszország csatlakozott és létrehozta az Európai Szén- és Acélközösséget. 1957-ben a fenti hat ország elhatározza, hogy közös piacot hoz létre, és aláírja az Európai Gazdasági Közösséget (EGK) létrehozó Római Szerződéseket. Kilenc ország csatlakozik hozzájuk: 1973-ban Anglia, Dánia és Írország, 1981-ben Görögország, 1986-ban Portugália és Spanyolország, 1995-ben Ausztria, Finnország és Svédország.

a kulturális kapocs

A Szén- és Acélközösség, illetve az Európai Gazdasági Közösség kapcsán fontos megemlíteni: az együttműködő Európa gondolatát alapvetően nem a gazdasági, hanem a kulturális, szellemi együttműködés szándéka alapozta meg. Az Európai Unió, mint a legszorosabb együttműködést megvalósító európai integrációs szervezet tevékenysége kapcsán egyre hangosabbak azok a vélemények, miszerint jelenle-

gi – jellemzően a gazdasági együttműködésre koncentráló együttműködés – elvesztette az eredeti céljait, illetve a meg-alapozó célkitűzésekhez viszonyítva sokkal kevesebb erő-forrást fordít az Európai Unió a kulturális együttműködésre, mint ami elégséges lenne.

Az Európai Unió – szemben az Európa Tanács, jellemzően társadalmi, kulturális célú tevékenységével – ma jellemzően gazdasági területeken fejti ki tevékenységét és él a tagországok által ráruházott hatalommal.

Az 1992-es Maastrichti Szerződés az Európai Uniót három pillérre helyezte a különböző döntési folyamatok és a „közösséggé válás” különböző fokai szerint. A szerződés alapján beszélhetünk erősen integrált politikáról, melynek esetében a döntés a közösségi intézmények kezében van (ilyen például a közös agrárpolitika), és kis mértékben integrált politikáról, melynek esetében a tagországok nem ruházták át minden jog-sultságukat (közegészségügy, transzeurópai hálózatok stb.) és végül beszélhetünk kormányközi politikáról: a közös kül-és biztonságpolitika valamint a bel- és igazságügyi együttmű-ködés, melyekben a tagországok megőrzik szuverenitásukat.

A fenti politikák mindegyikében különbözőek a döntési módok: a közös kül- és biztonságpolitika terén például – az Európa országainak állampolgárai által közvetlenül választott – Európai Parlamentnek konzultációs joga van, míg az uniós költségvetést elvetheti; a bel- és igazságügyi kérdésekben – a tagállamok miniszterelnökeiből (kormányfőiből) álló – Európai Unió Tanácsának egyhangú szavazata szükséges, míg az áruk szabad mozgásának ügyében elég a többségi szavazat.

Az Európai Unió minden esetben a szubszidiaritás elvét tartja szem előtt: csak akkor avatkozik be, amikor a közös fellépés vitathatatlanul hatékonyabbnak bizonyul, mint egy vagy két tagország egyéni akciója. Az Unió működésének, azaz a tag-államok együttműködésének területeit pilléreknek nevezzük:

- Az első pillért az európai közösségek alkotják (Európai Gazdasági Közösség, Európai Szén- és Acélközösség, Euratom), ez 17 területet ölel fel, melyek jellemzően a közösségi intézmények hatáskörébe tartoznak;
- a második pillért a közös kül- és biztonságpolitikai akciók alkotják, amelyet alapvetően kormányközi együttműködés jellemez, az e tárgyban hozott döntésekhez szükséges – a

Maastrichti
Szerződés

a szubszidiari-
tás elve

tagállamok kormányai által közvetlenül delegált tagokból álló – Európai Bizottság hozzájárulása, továbbá a Bizottságnak egyeztetnie kell az Európai Parlamenttel is;

- a harmadik pillér a bel- és igazságügy, ami ugyancsak kormányközi együttműködés eredménye, hasonló feltételekkel, mint az előbb ismertetett „második pillér.”

Az első pillér: az európai közösségek

Az első pillérhez tartozik minden olyan politika (együttműködési terület), melyek kapcsán az Európai Uniónak joga van a tagállamok által kötelezően végrehajtandó, „jogsabályt” alkotnia. Az EU-nak 17 területen van ún. „eljárési joga”: az áruk szabad áramlása, mezőgazdaság, a személyek, a szolgáltatások és a tőke szabad áramlása, közlekedés, piaci verseny, adóügy és jogharmonizáció, gazdasági és pénzügyi politika, közös kereskedelempolitika, szociális politika, oktatás, szakképzés, fiatalok helyzete, kultúra, közegészségügy, fogyasztóvédelem, transzeurópai hálózatok, ipar, kohézió, technológiai kutatás és fejlesztés, környezetvédelem és fejlesztés terén.

A fentiek kapcsán fontos megemlíteni, hogy a személyek, az áruk, a szolgáltatások és a tőke szabad mozgásának megteremtése az európai integráció legvégső célja: akkor tekinthetjük valóban integrált és határok nélkül egységesen együttműködő országok közösségének az Európa Uniót, ha az emberek, az általuk megtermelt és a számukra szükséges javak, az igényeiket kielégítő szolgáltatások és a gazdaságot működtető pénzek szabadon, azaz határról-határra megvalósuló ellenőrzés nélkül áramolhatnak az országok között.

Az ifjúságügy, az oktatás, a kultúra, a szakképzés, az egészségügy, a társadalombiztosítás és a munkaügy is az első pillérhez tartozik, ezeken a területeken azonban minden ország megőrizte autonómiáját. E témákban az Európai Unió minimális követelményeket támaszt, a területek szabályozásának jogosítványa a tagországokat illeti.

az EU 17 el-
járési joga

a személyek,
az áruk, a
szolgáltatások
és a tőke sza-
bad mozgása

Második pillér: a közös kül- és biztonságpolitika

1992-ben a Maastrichti Szerződés létrehozta az Európai Unió második pillérét jelentő közös kül- és biztonságpolitikát, melynek célja a béke fenntartása és a nemzetközi biztonság megerősítése a tagországok közötti rendszeres kormányközi együttműködés bevezetésével. A döntéseket az Európai Unió Tanácsában üléselő külügyminiszterek egyhangúan hozzák. Az *Amszterdami Szerződés* ezen felül közös akciókat és stratégiákat irányoz elő, melyek ügyében a Tanács minősített többséggel dönt (vétőjoga vagy tartózkodási lehetősége van annak a tagországnak, amelyik úgy véli, hogy alapvető érdekeit sérti a döntés).

Amszterdami
Szerződés

Harmadik pillér: bel- és igazságügyek

A Maastrichti Szerződés által létrehozott és az Amszterdami Szerződés által módosított harmadik pillér (bel- és igazságügyek) a közös érdekű területeken kormányközi együttműködést vezetett be az Európai Unió tagországai között. Ilyen terület pl. a személyek ellenőrzése az unió külső határain (bevándorlás, menedékjog, vízumok, stb.) vagy a nemzetközi bűnözés elleni küzdelem (drogkereskedelem, terrorizmus; bírósági együttműködés polgári-, büntető- és vámügyekben). A második pillérhez hasonlóan ez is lényegében kormányközi együttműködésen alapul.

Az Európai Unió ifjúságpolitikája

Az Európai Unióban az ifjúságpolitika az első pillér részét képezi, de azon területek közé tartozik, melyekre nem vonatkoznak a tagállamok által kötelezően betartandó előírások. Úgy is írhatnánk, hogy az ifjúságpolitika az EU-ban nem számít közösségi politikának. Az EU irányelveket, célokat fogalmaz meg az ifjúsági területre vonatkozóan, melyek kapcsán a tagállamokra bízva a célok eléréséhez vezető út kialakítását. Példaként említhetjük a fiatalok közéleti szerepvállalásának erősítését, amely kapcsán az EU nem köti ki, hogy e célt a tagállamok pl. a törvények által megerősített helyi érdekegyeztetési rendszerek, az oktatási intézmények diákönkormányzatai, a települések önkéntes ifjúsági

közösségeinek vagy éppen az állampolgári ismeretek oktatásának a fejlesztése útján éri el. *A kötelező érvényű szabályozás hiányát az indokolja, hogy* míg pl. a környezetvédelmi előírások betartatását a tagállamok által alkotott nemzeti jogszabályokon keresztül el lehet érni (hiszen pl. a környezetet szennyező cégek működési sajátosságait inkább a globalizálódó üzleti világ logikája vezérli), addig *a társadalomfejlesztési célokat nem lehet függetleníteni az egyes tagállamok társadalmi berendezkedésétől* – azaz nincs olyan módszer, eszköz, amely az összes tagállamban jól működne, a legjobb eredményre vezetne.

Az elmúlt években – tiszteletben tartva a tagállamok szabadságát és elismerve azt, hogy nem létezik egyedül üdvözítő megoldás a társadalmi problémák megoldására – azonban egyre erősödik az EU ifjúságpolitikai szerepvállalása. Az Európai Unió vezetői felismerték ugyanis, hogy a közös társadalmi-gazdasági célok elérése csak akkor lehetséges, ha az összes tagállam jelentős és – a stratégiai célokat tekintve – egy irányba mutató az ifjúsági korosztályra vonatkozó fejlesztési folyamatokat indít el. Az EU ifjúsági területen való erősödő szerepvállalásának két legfontosabb állomása az *Új lendület Európa fiataljainak* című Fehér Könyv és az *Ifjúsági Paktum* elfogadása.

Az ifjúsági Fehér Könyv

Az EU azon témakörökben jelentet meg ún. fehér könyveket, melyekben különböző irányvonalakat kíván megfogalmazni. Az ifjúságról szóló Fehér Könyv 2001-ben került elfogadásra, azóta az EU ifjúságpolitikai célú tevékenységének meghatározó, keretadó dokumentuma. A dokumentum fő célja, hogy keretet biztosítson egy közös vízió kialakításához, elősegítve a tisztánlátást ifjúsági ügyekben, lehetővé téve a hatékonyabb együttműködést és a közös célok meghatározását. Az ifjúságról szóló Fehér Könyv négy területet határoz meg, melyek kapcsán a tagországok számára célzott programok elindítását javasolja, illetve kezdeményezi az európai szintű összefogást, kooperációt.

Az ifjúsági Fehér Könyv az ún. nyitott koordinációs módszer keretében készült el. A módszer célja, hogy fejlessze a tagállamok közötti kommunikációt, a *best practice*, azaz a legjobb gyakorlatok elterjesztését. A nyitott koordinációs módszer tehát nem hagyja figyelmen kívül a tagállamok eltérő

Nyitott koordinációs folyamat

helyzetét, lehetőségeit, mégis ösztönözni próbálja azokat a célkitűzések magvalósítására. A módszer célja a nemzeti politikák harmonizációja, szemben az EU által gyakrabban alkalmazott ún. közösségi módszerrel, melynek lényege a direktívák, célkitűzések szigorú meghatározása és betartatása. A közösségi módszerben a Bizottság, a Parlament, valamint a Tanács vesz részt, a nyitott koordinációs módszerben a tagállamoknak van kulcsszerepe.

Az európai Ifjúsági Paktum

Az európai *Ifjúsági Paktum* megalkotását négy tagállam (Franciaország, Németország, Spanyolország és Svédország) kezdeményezte. A dokumentum célja, hogy az ifjúsági kérdések szerves részeivé váljanak az EU fejlődési irányait meghatározó Lisszaboni Stratégiának. A Paktum elfogadásával, illetve azzal, hogy a Paktumban foglaltak a Lisszaboni Stratégia részévé váltak, az ifjúságpolitikai célok az EU politika-alkotásának központi kérdései lettek. A dokumentum bevezetője így fogalmaz:

Tekintetbe véve az európai társadalom előregedését, az Európai Tanács úgy látja, hogy a fiataloknak is részesülniük kell a Lisszaboni Stratégiába szervesen integrált politikák és intézkedések eredményeiből. Az Ifjúsági Paktum az oktatás, a képzés, a mobilitás, a szakképzés, és a társadalmi befogadás területét kívánja fejleszteni, valamint elő kívánja segíteni a munka és a családi élet összeegyeztethetőségét. A Paktumnak biztosítania kell a fent említett területeken indított kezdeményezések konzisztenciáját, illetve a fiatalok mobilitásának szilárd kiindulási pontját kell jelentenie. Ennek sikerére azon múlik, hogy milyen mértékben sikerül bevonni az érintett feleket: nemzeti, regionális és helyi ifjúsági szervezeteket, Európai Ifjúsági Fórumot, regionális és helyi közigazgatási szerveket, és szociális partnereket.

Lisszaboni
Stratégia

A fentiek értelmében az EU célja, hogy:

- Nívósabb munkalehetőségek álljanak a fiatalok rendelkezésére;
- eredményesebb oktatási-képzési rendszerben tanulhassanak a fiatalok, legyen lehetőségük továbbá a minél szélesebb körű mobilitásra, azaz az EU tagországaiban való – határok, akadályok nélküli – tanulásra;

az EU céljai

- elősegíteni, hogy a fiatalok minél szélesebb köre sajátíthassa el a vállalkozói ismereteket, attitűdöket, minél többen vegyenek aktívan részt a társadalmi, gazdasági folyamatok alakításában;
- a fiataloknak minél több lehetősége legyen összeegyeztetni a szakmai karrierjüket és a magánéletüket (családalapításukat).

Az EU ifjúságpolitikája kapcsán – a Fehér Könyv és az Ifjúsági Paktum mellett – az *Ajánlás az ifjúsági részvétetről* című dokumentumot kell megemlíteni, melyet az EU Tanácsa és az ifjúsági ügyekért felelős miniszterek 1999-ben fogadtak el. A dokumentum kiemelt irányelvei a következők:

- Részvétel a demokratikus egyeztető folyamatokban: a fiatalok helyi, regionális és országos szintű demokratikus egyeztető folyamatokban való részvételének támogatása;
- részvétel a településfejlesztési folyamatokban: a fiatalok településfejlesztési programok megfogalmazásában való részvételének támogatása, különös tekintettel azokra a fiatalokra, akiknek ez idáig nem volt lehetőségük hasonló folyamatokban való részvételre;
- az ifjúsági szervezetek részvételének elismerése: az ifjúsági egyesületeknek és szervezeteknek az ifjúsági részvétel új típusú csatornáinak fejlesztéséhez való jelentős hozzájárulásának elismerése;
- személyes ifjúsági részvétel: a fiatalok számára megfelelő részvételi lehetőségek kialakulásának segítése, azaz új típusú ifjúsági kezdeményezések és azok hálózatainak, illetve az intézményes ifjúsági struktúrákon kívüli fiatalok társadalmi részvételének erősítése.

Az EU különböző dokumentumaiban foglalt célokat az Unió – többek között – az *Ifjúság 2000-2006 Program* által kívánja elérni.

Interkulturális tanulás

A nemzetközi ifjúsági munka egyik legfontosabb területe, illetve a nemzetközi ifjúsági projektek keretében megvalósuló egyik legjelentősebb folyamat az interkulturális tanulás. Gyakorló ifjúságsegítő szakemberként kiemelkedően fontos, hogy tisztában legyünk a különböző kulturális háttérrel rendelkező fiatalok, ifjúsági csoportok együttműködésének lehetőségeivel, rendelkezünk azokkal a képességekkel, melyek hozzásegítenek minket az eltérő kulturális környezetben élő, illetve onnan érkező fiatalok együttműködő közösségé szervezésében.

Az interkulturális tanulás keretei

Az európai integráció folyamatának bemutatásakor is utaltunk rá: Európa ma nem csak egy földrajzi vagy politikai kifejezés, hanem olyan nézetek egész sora, amelyeket a különböző európai intézmények, az Európában élő emberek, vagy a világ többi része fogalmaz meg. Európa történelmét egyszerre jellemezte a civilizáció folyamatához való teremtő hozzájárulás és azok a forradalmak, háborúk, melyek – végeredményüket tekintve – számos esetben a fejlődés ellen hatottak. Európa társadalmi, gazdasági fejlődése elválaszthatatlan a többi földrész történelmétől – be kell vallanunk: Európa sok esetben más országok, illetve népek kárára tudta csak biztosítani polgárai jólétét, életkörülményeinek fejlődését. Az persze, hogy a gyarmatosítást vagy éppen a gyarmatokon élők olcsó munkaerőként való letelepítését (letelepedésének elősegítését, támogatását) milyen előjellel értelmezzük, élethelyzetünktől, a világról, Európáról, saját nemzetünkről, országunkról alkotott képünk, véleményünk függvénye. Az azonban elvitathatatlan tény, hogy Európa jelenlegi, rendkívül sokszínű társadalma többek között e folyamatok következménye.

Napjainkban számos vita folyik a multikulturális társadalomról. A vita tárgya jellemzően az, hogy miképpen érhető el a különböző kultúrák békés egymás mellett élése. Gyakorló ifjúságsegítő szakemberként nap, mint nap találkozunk ezzel a kérdéssel, nem csak a „nemzetközi ifjúsági munka” keretében, hanem akkor is, ha a településünk ifjúsági házába egyszerre jönnek szegénységben élő és jómódú, roma, kínai, arab

a különböző kultúráknak békésen kell egymás mellett élniük

és magyar vagy éppen krisna tudatú és katolikus fiatalokat. Az tehát, hogy megismerkedjünk az interkulturális tanulás alapjaival nélkülözhetetlen a mindennapi munkánkhoz is.

Az Európa Tanács és az Európa Unió ifjúsági szakterületeinek együttműködésében megjelentetett *Interkulturális tanulás – T-kit* című kézikönyve az alábbi tendenciákat állapítja meg, illetve tartja a legfontosabbnak az interkulturális tanulás szempontjából:

- A modern kultúra a felgyorsult tempót, az erős érzelme-
ket és az azonnali eredményeket hangsúlyozza, a világot
pedig inkább egy sor folytonosság nélküli, nagy horderejű
eseményként mutatja be. Ez az érzelmi túlادagolás szem-
ben áll a racionális magyarázatok iránti igénnyel. Az inter-
kulturális tanulás egy megszakításokkal tűzdelt, folyama-
tos és lassú tanulási folyamat. Ez mind az értelmi, mind az
érzelmi elemeket, mind azoknak az életben való jelentősé-
gét is magában foglalja.
- A legtöbb oktatásban a fiatalok egész sor olyan kérdést kap-
nak, amelyre kész nézetek egyszerű sémákba foglalható fel-
idézésével adnak válaszokat. A média és a reklámok olyan
egyszerűsítésekkel dolgoznak, amelyek sztereotípiákon és
prekonceptiókon alapulnak. Az interkulturális tanulás a
különbözőségről és a különbségről, a pluralizmusról, az
összetettségről és a nyitott kérdésekről, vagyis az észrevé-
telekről és a változásokról szól.
- Amikor a fiatalokat mint fogyasztókat célozzák meg, az
egyéni vágyak – elsősorban anyagi – kielégítése válik hang-
súlyossá. A hirdetések egy nagyon leegyszerűsített sza-
badság-modellt közvetítenek: „a legalkalmasabb túlélő”. A
szakmai és gazdasági bizonytalanság felerősíti a versenyt.
Az interkulturális tanulás azonban rólad és rólam, a kap-
csolatokról és a szolidaritásról szól, arról, hogy komolyan
vesszük a másikat.
- A fiatalok serdülőkorukban kevesebb vonatkozási ponttal
találkoznak; az élettapasztalatok és a valóság észlelése sok-
kal törekenyebb. Az emberek harmóniára és állandóságra
vágynak. Az interkulturális tanulás az önazonosság formá-
lásával és átalakításával foglalkozik, a változások jelenté-
sének felismeréséhez járul hozzá, illetve a feszültségek és
ellentmondások elfogadásáról szól.

- A társadalom kevés példát szolgáltat a fiataloknak és kevés helyet hagy nekik arra, hogy a különbözőségek kifejeződjenek és bátorítottassanak, annak érdekében, hogy hangsúlyozódjon a különböző életfelfogásokhoz és cselekedetekhez való jog, ezáltal inkább az egyenlő esélyekről, semmint a dominanciára való törekvésről tanuljanak. Az interkulturális tanulás alapvetően a különbözőségről, a változatos életösszefüggésekről és a kulturális viszonylagosságról szól.
- A fiatalok eléggé tehetetlennek érzik magukat a közéletben. Az összefüggő hálózatok mai világában nehéz a politikai felelősség és a személyes részvétel lehetőségeinek azonosítása. Az interkulturális tanulás a demokráciáról és az (állam)polgárságról szól, annak vállalására ösztönöz, hogy fellépünk az elnyomás, a kirekesztés és az azokat támogató mechanizmusok ellen.

A politika, illetve a politikáról, közéletéről – azaz a mindennapokat alapvetően befolyásoló kérdésekről – szóló viták és az azokat közvetítő média hajlamos leegyszerűsíteni a tényeket, és ritkán kutatják az okokat. A fiatalok által is megismerhető közéleti kérdések, de az azok megértését elősegítő „történelmi emlékezet” sok esetben hiányos és egyoldalú – gondoljunk csak Magyarország 20. századi történelméről szóló könyvekre, publikációkra: kevés van közöttük; amely árnyalt képet mutatna az akkor történelekről.

Az a valóság, amely körülvesz minket sokkal bonyolultabb, mint ahogy azt érezzük, érzékeljük: rengeteg társadalmi, gazdasági szempont, történelmi tény vagy hiedelem hat rá és teszi, illetve tenné azt érthetővé. A valóság bonyolultságát azonban a fiatalok többsége nem érzékeli, sőt meg sem akarja ismerni. (Ha nem tudjuk, hogy létezik valami, akkor nem is akarjuk megtalálni azt.) Az interkulturális tanulás egyik legfontosabb eleme éppen a valóság bonyolultságának a felismerése és a megértés iránti vágy cselekvéssé formálása.

A különböző országokban, eltérő társadalmi feltételek között az itt felvázolt folyamatokkal kapcsolatban talán mások lehetnek a tapasztalatok és az érzések. A tőlünk különböző ismeretekkel, szokásokkal rendelkező emberekkel való találkozás arra készíthet bennünket, hogy töprengjünk tovább a társadalmaink állapotán és azon, hogy a különféle jelenségek

hogyan függnek össze egymással. Az interkulturális tanulás folyamatának, háttérének megismerése ahhoz segíti hozzá az ifjúságsegítőket, hogy ez a „töprengés” tudatos, így a lehető legeredményesebb legyen.

A korábban már idézett kézikönyv szerint: *a fiatalok interkulturális tanulási folyamatainak az ő valóságukon kell alapulniuk. Az interkulturális tanulási helyzet tudatos alkalmazásakor foglalkozni kell az ellentmondásos folyamatokkal és integrálni szükséges őket. Ha nyíltan beszélünk ezekről a kérdésekről, egy őszinte interkulturális párbeszéd lehetséges kiindulópontjait találhatjuk meg. A mai összefüggések kihívást jelentenek a fiatalok, Európa és az interkulturális tanulás számára. Az ezzel való foglalkozást pontosan ez teszi ennyire nélkülözhetetlenné.*⁵²

Irodalom

- Az Európai Bizottság Fehér Könyve. Új lendület Európa fiataljai számára. Budapest: ISM, 2002.
- Európai Bizottság: *White Paper: A New Impetus for European Youth*. Brüsszel: Official Publications of the European Communities, 2001.
- European Youth Forum: *Position paper on 'The future of the youth sector of the Council of Europe'*, November 2001.
- Angelusz Róbert (szerk.): *A társadalmi rétegződés komponensei*. Budapest, Új Mandátum Kiadó, 1999.
- Bauer Béla–Laki László–Szabó Andrea (szerk.): *Ifjúság 2000 Gyorsjelentés*. Budapest: Nemzeti Ifjúságkutató Intézet, 2001.
- Bauer Béla–Szabó Andrea: *Ifjúság 2004 Gyorsjelentés*. Budapest: Mobilitás, 2005.
- Bodor András–Gabrielle Lara: *Az ifjúságpolitikák jogi és szervezeti keretei: az európai gyakorlatok áttekintése. Új Ifjúsági Szemle 8.*, 2005. ősz. 5–31. o.
- Földi László: *Nemzetközi ifjúságpolitikai kapcsolatok a rendszerváltás után. Új Ifjúsági Szemle 3.*, 2004. nyár.
- Földi László: *Nemzetközi ifjúsági kapcsolatok Magyarországon a rendszerváltás óta. Új Ifjúsági Szemle, II. évf. 2.*, 2004.
- Heintz, Walter R. (szerk.): *From Education to Work: Cross-National Perspectives*. New York: Cambridge University Press, 1999.
- Kovacheva, Siyka: *Sinking or Swimming in the Waves of Transformation? Young People and Social Protection in Central and Eastern Europe*. Brüsszel: European Youth Forum, 2000.

- Lauritzen, Peter: Ifjúságpolitikai struktúrák Európában. Potsdam, 1993.
- Madár Csaba, Mátyási Sándor, Szabó Andrea, Vajda Erzsébet: Az ifjúságpolitika esélye avagy az ifjúsági szervezetek helyzete a rendszerváltás után. Budapest: BME Szociológiai Tanszék, 1995.
- Molnár Péter–Novák Erzsébet–Vass Zoltán: Európai fiatalok lehetőségei és kihívásai az egységes Európában. *Új Ifjúsági Szemle* 3., 2004. nyár.
- Nagy Ádám szerk.: Civil ifjúsági éves jelentés. *Új Ifjúsági Szemle*, IV. évf. 4. Budapest, Új Mandátum Kiadó, 2006.
- Rácz Gábor: Nemzetközi ifjúsági kapcsolatok a rendszerváltás hajnalán. *Új Ifjúsági Szemle* 3., 2004. nyár.
- Tamási Pál, Tibori Tímea: Nemzetfelfogások – Ifjúságpolitikák. Budapest, Új Mandátum Kiadó, 2005.
- Williamson, Howard: Supporting young people in Europe: principles, policy and practice. Strasbourg: Európa Tanács, 2002.

Feladatok

1. Mi a különbség az Európa Tanács és az Európai Tanács között?
2. Melyek az Európai Unió „pillérei”?
3. Mi az összefüggés az ifjúsági *Fehér könyv* és az *Ifjúsági Paktum* között?
4. Mi az Európai Unió elveit a gyakorlatban megvalósító program?
5. Mi az Európa Tanács Magyarországon működő ifjúsági intézménye? Mi a szerepe az ifjúsági munkában?
6. Mi a jelentősége az interkulturális tanulásnak a nemzetközi- és mi a települési ifjúsági munkában?

Jegyzetek

- 51 Az Európa Tanács képzési, módszertani munkájának kiemelkedő eredménye a KOMPASSZ Kézikönyv, amely az emberi jogok témakörét öleli fel elméleti fejezetekkel és különböző nemformális képzési gyakorlatokkal, programokkal. Az Európa Tanács – az előbb említett Európai Ifjúsági Központok keretében – olyan képzési programokat is indít, melyen a KOMPASSZ Kézikönyvben foglalt módszertant lehet mélyebben elsajátítani. A KOMPASSZ Kézikönyv magyarul is elérhető a Mobilitás honlapján (www.mobilitas.hu), illetve a Mobilitás – hasonlóan az Európa Tanácshoz – képzési programokat is indít a kézikönyvben foglaltak mélyebb elsajátítása érdekében.

52 Az interkulturális tanulás kapcsán született egyik legjelentősebb szakmai dokumentum, a fentiekben már többször idézett Interkulturális tanulás – T-kit című kézikönyv, amely az Európa Tanács és az Európai Unió ifjúsági szakterületeinek együttműködésében készült el. A kézikönyv egy, az ifjúsági munka módszertanával foglalkozó kézikönyv sorozat (T-kit könyvek) keretében készült el. A kiadványok letölthetők a Mobilitás honlapjáról: www.mobilitas.hu.